

**UCHWAŁA NR XXII/210/17
RADY POWIATU HAJNOWSKIEGO**

z dnia 30 marca 2017 r.

w sprawie uchwalenia Programu Aktywności Lokalnej Powiatu Hajnowskiego na lata 2017-2022.

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt. 3a ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 814, poz.1579, poz.1948) w związku z art. 112 ust. 13 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930, poz.1583, poz. 1948, poz.2174) uchwała się, co następuje:

§ 1. Uchwała się Program Aktywności Lokalnej Powiatu Hajnowskiego na lata 2017 – 2022 , stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Wiceprzewodniczący Rady

Andrzej Szwarc

Załącznik do Uchwały Nr XXII/210/17
Rady Powiatu Hajnowskiego
z dnia 30 marca 2017 r.

Program Aktywności Lokalnej Powiatu Hajnowskiego na lata 2017-2022.

Spis treści:

- I. Wprowadzenie.**
- II. Uzasadnienie realizacji Programu Aktywności Lokalnej.**
- III. Opis sytuacji problemowej.**
- IV. Diagnoza sytuacji grup wykluczonych społecznie.**
- V. Cele Programu Aktywności Lokalnej oraz kierunki działań.**
- VI. Adresaci Programu.**
- VII. Metody realizacji programu.**
- VIII. Czas trwania programu i harmonogram realizacji zadań.**
- IX. Realizatorzy Programu Aktywności Lokalnej i jednostki współpracujące.**
- X. Monitoring i ewaluacja Programu**
- XI. Finansowanie Programu Aktywności Lokalnej.**
- XII. Podsumowanie.**

I. Wprowadzenie

Niniejszy Program Aktywności Lokalnej Powiatu Hajnowskiego na lata 2017 – 2022, zwany dalej PAL, został opracowany w odpowiedzi na problemy zdiagnozowane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Hajnowskiego na lata 2016 – 2022 oraz w Powiatowym Programie Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016 – 2022 powiatu hajnowskiego. Program zawiera jednocześnie aktualizację i uzupełnienie wymienionych dokumentów i stanowi ich spójną całość.

Celem Programu jest wprowadzenie skutecznych metod przeciwdziałania zdiagnozowanym problemom społecznym. Efektem wdrażania PAL będzie wyższy poziom bezpieczeństwa

socjalnego, wyrównywanie szans mieszkańców powiatu hajnowskiego oraz integracja społeczności lokalnej.

Jednym z podstawowych zadań realizowanych w ramach pomocy społecznej jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Celem podejmowanych działań powinno być wsparcie i umożliwienie tym osobom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych. W obszarze tym potrzebne są często innowacyjne metody i szeroka współpraca wielu podmiotów. Szansę taką stwarza Program Aktywności Lokalnej.

Program Aktywności Lokalnej skierowany jest do osób w ramach konkretnego środowiska lub członków danej społeczności, jest on zgodny z podstawowymi zasadami życia społecznego a w szczególności zasadą pomocniczości, partycypacji społecznej i współodpowiedzialności.

Osoby dotknięte wykluczeniem społecznym wykazują problemy z zaspokojeniem podstawowych potrzeb, nie znajdują swojego miejsca na rynku pracy, czują się zagubione, nie potrafią korzystać z przysługujących uprawnień. W konsekwencji zaczynają funkcjonować w wąskim świecie, wśród osób mających takie same problemy, tracąc więzi z innymi członkami społeczności lokalnej. Rutyna oraz poczucie niemocy skutecznie uniemożliwiają ludziom podejmowanie działań na rzecz zmiany trudnej sytuacji, w której się znajdują. Niezbędna w takich przypadkach jest interwencja z zewnątrz. Adekwatna i udzielona w odpowiednim, czasie pomoc umożliwia wyrwanie rodziny ze stanu bezradności, wskazując drogi i rozwiązania oraz możliwość ich realizacji.

Program aktywności lokalnej to zaplanowane działania i przedsięwzięcia na rzecz rozwiązywania problemów lokalnych oraz integracji i aktywizacji społeczności lokalnej, realizowanych na zasadach partnerskich z instytucjami i organizacjami funkcjonującymi w środowisku lokalnym.

Program Aktywności Lokalnej (zwany dalej PAL) zakłada wspólne działania lokalnych podmiotów na rzecz uaktywnienia i pobudzenia potencjału grup oraz społeczności lokalnych, a także włączanie ich w życie społeczne.

Przedsięwzięcia w tym zakresie ukierunkowane są na organizowanie społeczności lokalnych poprzez edukację społeczną, inicjowanie grup samopomocowych, zachęcanie mieszkańców do udziału w lokalnych inicjatywach, promowanie działań wolontarystycznych, udostępnianie informacji o dostępnych usługach, budowanie pozytywnych związków między członkami społeczności.

Oznacza to, że w ramach programu można prowadzić działania aktywizacyjne adresowane do ludzi mieszkających na pewnej przestrzeni: dzielnicy, osiedlu, ulicy. Może to też być np. środowisko grupy zawodowej czy grupy społecznej.

Głównym celem Programu Aktywności Lokalnej jest praca z grupami znajdującymi się w niekorzystnym położeniu – wykluczonymi społecznie lub zagrożonymi tym zjawiskiem.

Celem Programu jest także kształtowanie więzi społecznych na danym terenie oraz kapitału społecznego. Program Aktywności Lokalnej wskazuje na problemy związane z funkcjonowaniem społeczności lokalnych i grup społecznych oraz wyznacza kierunki działań mających na celu poprawę sytuacji w tym zakresie i określa mechanizmy wzmacniające efektywność zmian.

Budowa zintegrowanego społeczeństwa pozwoli, aby każda osoba, bądź rodzina mogła realizować swoje plany i aspiracje życiowe, a w trudnych sytuacjach mogła uzyskać pomoc i wsparcie ze strony wspólnoty oraz działających w jej ramach instytucji i organizacji.

Ponadto PAL pozwala na realizację zadań, które nakłada na jednostki pomocy społecznej ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku (art. 3 pkt 2), która mówi: „Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie sytuacjom, o których mowa w art. 2 ust.1, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem”

II. Uzasadnienie realizacji Programu Aktywności Lokalnej.

Podstawa prawna programu:

Art.112. ust. 13 ustawy o pomocy społecznej zgodnie z którym, Rada Powiatu , biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie pomocy społecznej, opracowuje i kieruje do wdrożenia lokalne programy pomocy społecznej. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce w oparciu o opracowaną diagnozę potrzeb w zakresie pomocy społecznej oraz wsparcia osób niepełnosprawnych w powiecie hajnowskim opracowało niniejszy program.

Podstawy strategiczne i programowe tworzenia programu:

Program Aktywności Lokalnej będzie realizowany zgodnie z zasadą pomocniczości przy udziale środków własnych samorządu i finansowania zewnętrznego, w tym ze środków budżetu państwa i funduszy unijnych. Nieodzowna więc jest korelacja Programu z kierunkami strategicznymi określonymi w dokumentach wspólnotowych, rządowych ,województwa i powiatu:

- 1) Strategią Lizbońską,
- 2) Strategią Rozwoju Kraju do 2020 roku,
- 3) Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego,
- 4) Narodową Strategią Spójności na lata 2014 – 2020,
- 5) Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego,
- 6) Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu do 2020 roku,
- 7) Strategią Rozwoju Społeczno- Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020,
- 8) Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- 9) Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego 2014 – 2020,
- 10) Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 ,
- 11) Wojewódzką Strategią Polityki Społecznej na lata 2010-2018,
- 12) Strategią Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Hajnowskiego na lata 2015 – 2020,
- 13) Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014 – 2020,
- 14) Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność - Lokalnej Grupy Działania „Puszcza Białowieska”,
- 15) Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Hajnowskiego na lata 2016 – 2022,
- 16) Powiatowym Programem działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2016 – 2022.

Pośród wymienionych dokumentów warto zwrócić uwagę w szczególności na:

- 1) RPO WP 2014 – 2020, który zawiera w Osi priorytetowej 9 – rozwój lokalny – nowy instrument wsparcia - Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność” /RLKS/

RLKS jest specjalnym narzędziem, które można stosować na poziomie niższym niż regionalny i które uzupełnia inne rodzaje wsparcia zapewnianego na poziomie lokalnym. Może aktywować i angażować lokalne społeczności i organizacje, tak by przyczyniały się do inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) jest jednym z instrumentów wspierających rozwój terytorialny w perspektywie finansowej 2014 - 2020, umożliwiającym lokalnym społecznościom inicjowanie i realizację w sposób partycypacyjny działań rozwojowych odpowiadających na wyzwania społeczne, środowiskowe i gospodarcze danego obszaru.

Dzięki zastosowaniu podejścia RLKS możliwy będzie nie tylko zrównoważony rozwój na poziomie lokalnym, który jest szczególnie ważnym elementem niezbędnym dla efektywnego i pełnego wykorzystania zasobów oraz potencjału regionu, ale też w rezultacie przyczyni się do zwiększenia aktywności obywatelskiej i rozwoju społeczno – gospodarczego.

2) Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020 jest narzędziem wspierania pozytywnych zmian w województwie podlaskim i reagowania na zmiany pojawiające się w otoczeniu społecznym.

Celem Strategii jest zapewnienie, w warunkach ciągłych przemian, kompleksowego wsparcia osobom i grupom społecznym oraz stałe i efektywne dostarczanie profesjonalnych rozwiązań umożliwiających zapobieganie i rozwiązywanie problemów społecznych, w oparciu o posiadaną wiedzę i zdobyte doświadczenie kadr oraz wysoki poziom integracji społecznej.

3) Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność – LGD „Puszcza Białowieska”

Strategia Rozwoju Lokalnego jest dokumentem, który stanowi podstawę do działań podejmowanych przez Lokalną Grupę Działania.

Istotą LSR jest wskazanie kierunków rozwoju obszaru objętego LSRL - jest dokumentem, który został opracowanym z udziałem społeczności lokalnych.

Podstawą dla tworzenia LSR były szeroko zakrojone konsultacje społeczne, w których udział wzięły podmioty publiczne, społeczne, gospodarcze oraz mieszkańcy z naszego terenu. W trakcie tych konsultacji zostały zidentyfikowane potrzeby lokalnego środowiska, a także uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, które wytyczyły kierunki rozwoju obszaru objętego LSR.

Najważniejsze cele do osiągnięcia z obszaru spraw społecznych:

- 1) Poprawa jakości życia mieszkańców LGD,
- 2) Aktywizacja i integracja społeczno - zawodowa mieszkańców,
- 3) Zachowanie i rozwój infrastruktury społecznej,
- 4) Zrównoważony rozwój sfery gospodarczej obszaru LGD,
- 5) Zintegrowana i aktywna sfera społeczno - gospodarcza.

Tworzenie racjonalnej sieci pomocy osobom, społecznościom mającym trudności z funkcjonowaniem w nowoczesnych strukturach społecznych jest niezbędne i służy rozwojowi lokalnemu; definiowanemu jako proces rozwiązywania lokalnych problemów i zaspokajania indywidualnych oraz zbiorowych potrzeb, przy aktywnym zaangażowaniu mieszkańców.

Rozwój lokalny wykorzystuje zarówno lokalne zasoby ludzkie, materialne środowiskowe i kulturowe, jak i interakcje, przede wszystkim, wspólnotowe jednostek w procesie aktywizacji na rzecz lokalnego środowiska.

Pozwala to w dalszej perspektywie osiągnąć zmianę (postęp) kulturalny, społeczny i gospodarczy w środowisku lokalnym.

PAL jest zestawieniem powiązanych działań zaplanowanych do realizacji na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej.

Działania te mają na celu udzielenie wsparcia, ukierunkowanego na zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w życiu społecznym oraz rozwój lokalnych inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.

III. Opis sytuacji problemowej

Program Aktywności Lokalnej (PAL) Powiatu Hajnowskiego do roku 2022 – jako instrument kierowania aktywnej polityki społecznej.

PAL określa zadania sformułowane w oparciu o sporządzoną diagnozę, ukierunkowane na pomoc osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, przeżywającym problemy w dostępie do zasobów rynku pracy i dóbr społeczno - gospodarczych, zdiagnozowanym jako grupy szczególnego ryzyka wykluczenia społecznego.

Zadania w ramach programu zmierzają do zmotywowania do podejmowania prób poprawy swojej sytuacji przez osoby wykluczone społecznie.

Zgodnie z celem pomocy społecznej wynikającym z art.3 ust.2 ustawy o pomocy społecznej, PAL pozwoli na realizację działań umożliwiających udzielanie im pomocy w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania lub w miejscu pracy, w samoorganizowaniu się i podejmowaniu przez nich wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej.

Realizacja programu ukierunkowana jest na stymulowanie aktywności społeczności lokalnej. W rezultacie ma przynieść efekty w szczególności w postaci większego upodmiotowienia lokalnej społeczności, lepszego dopasowania usług do potrzeb mieszkańców, zwiększenia zaangażowania podmiotów niepublicznych w świadczenie usług publicznych, wykorzystanie lokalnych zasobów.

Celem głównym Programu jest realizowanie polityki integracji społecznej poprzez aktywizowanie lokalnej społeczności ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i tym samym przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego.

Priorytetowe działania przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu realizowane będą przez wykorzystanie instrumentów aktywnej integracji o charakterze społecznym, zawodowym, edukacyjnym, zdrowotnym.

Program aktywności Lokalnej na lata 2017–2022 stanowi lokalny program pomocy. Przyjęte w PAL-u koncepcje zgodne są z założeniami zawartymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Hajnowskiego na lata 2016 – 2022 w kwestiach zapobiegania problemom wynikającym w zakresie wspierania wysiłków ukierunkowanych na przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego a także w zakresie zapobiegania problemom wynikającym z niepełnosprawności.

Program Aktywności Lokalnej pozwoli na realizację działań umożliwiających udzielanie indywidualnym osobom, ich rodzinom oraz środowiskom skupiającym osoby niepełnosprawne pomocy w odbudowywaniu i podtrzymywaniu uczestnictwa w życiu społecznym, w powrocie do pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania lub miejscu pracy, w samoorganizowaniu się i podejmowaniu przez nich wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej.

IV. Diagnoza sytuacji grup wykluczonych społecznie

Powiat Hajnowski położony jest w południowo – wschodniej części województwa podlaskiego. Powiat graniczy z 3 powiatami: siemiatyckim, bielskim i białostockim. Od strony wschodniej granicę powiatu stanowi granica państwa z Republiką Białoruś. Na terenie powiatu znajdują się przejścia graniczne, dwa drogowe Połowce i Białowieża oraz kolejowe Siemianówka.

Na terenie powiatu położona jest całość Puszczy Białowieskiej, która ma znaczący wpływ na uwarunkowania społeczno – gospodarcze powiatu. Ponadto znaczącą część powiatu zajmują lasy. Lesistość powiatu wynosi 53,3% wobec 30,7% w województwie podlaskim (strona: bialystok.stat.gov.pl).

Ogólna powierzchnia powiatu hajnowskiego wynosi 1624 km². Pod względem administracyjnym obszar powiatu stanowi 9 jednostek szczebla podstawowego w tym: 1 miasto – Hajnówka, 1 miasto i gmina - Kleszczele oraz 7 gmin: Białowieża, Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Hajnówka, Narew, Narewka.

Najważniejsze problemy społeczne powiatu hajnowskiego.

1. Wybrane dane demograficzne.

Tab. Nr 1 – Liczba ludności w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego na koniec 2015 r.

Gmina	Liczba ludności ogółem na dzień 31.12.2015	w tym:		Pow. gminy km ²	Liczba ludności na km ²
		mężczyźni	kobiety		
Gm. Białowieża	2265	1138	1127	203	11
Gm. Czeremcha	3319	1693	1726	97	34
Gm. Czyże	2116	1024	1092	134	16
Gm. Dubicze Cerkiewne	1601	791	810	151	11
Gm. Hajnówka	3924	1960	1964	293	13
m. Hajnówka	21275	10109	11166	21	1013
m. g. Kleszczele	2628	1296	1332	143	18
Gm. Narew	3636	1761	1875	242	15
Gm. Narewka	3803	1939	1864	340	11
Ogółem	44567	21610	22957	1624	27

Źródło: WUS Białystok

Gminy powiatu hajnowskiego należą do stosunkowo dużych pod względem obszaru. Natomiast biorąc pod uwagę małą liczbę mieszkańców powiatu, otrzymujemy niski wskaźnik gęstości zaludnienia na 1 km². W 2015 r. wg. WUS Białystok na 1 km² w województwie podlaskim przypadało 59 mieszkańców, powiat hajnowski – 27 mieszkańców (od 11 osób na km² w gminie Białowieża, Narewka i Dubicze Cerkiewne do 1.013 osób na km² w mieście Hajnówka). W strukturze płci przeważają kobiety, które stanowią 51,5 % populacji powiatu.

Z ogólnej liczby mieszkańców powiatu – 44.567 (stan na 31.12.2015 r.) zdecydowana większość (21.275 osób) tj. 47,74 % zamieszkiwała miasto Hajnówka.

Ludność powiatu według grup wiekowych w 2015 r. w powiecie hajnowskim na podstawie danych WUS Białystok.

Wiek   liczba osób

- 1. - 4 lat   - 1.640
- 5. - 9 lat   - 1.721
- 10 – 14 lat - 1.749
- 15 – 19 lat - 2.046
- 20 – 24 lat - 2.695
- 25 – 29 lat - 2.860
- 30 - 35 lat - 3.209
- 35 – 39 lat - 2.976
- 40 – 44 lat - 2.634
- 45 – 49 lat - 2.544
- 50 – 54 lat - 3.195
- 55 – 59 lat - 3.889
- 60 – 64 lat - 3.387
- 65 - 69 lat - 2.631
- 70 – 74 lat - 2.041
- 75 – 79 lat - 1.926

80 - 84 lat - 1.836

85 lat i więcej – 1.588

Analiza struktury wiekowej mieszkańców powiatu potwierdza starzenie się społeczeństwa np. dzieci w wieku do 4 lat jest ponad 2 razy mniej niż osób w wieku 80 lat i więcej. Odpowiednio dzieci do 4 lat - 1.640 osób a osoby powyżej 80 lat - 3.424 osób. Wzrost w grupie osób starszych jest związany z wydłużeniem się wieku życia

Istotnym na przestrzeni ostatnich lat problemem demograficznym, z jakim boryka się powiat jest odpływ młodych ludzi do innych regionów kraju i za granicę Nie jest to zjawisko znamienne tylko dla powiatu hajnowskiego ale też i dla innych rejonów kraju.

Proces starzenia się lokalnej społeczności wynika także z pozytywnej przesłanki – wydłużania się średniego czasokresu życia.

2. Rynek pracy i bezrobocie.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Hajnówce bezrobocie rejestrowane na przestrzeni ostatnich lat kształtowało się następująco:

Tab. Nr 2- Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w PUP Hajnówka w latach 2007 - 2016

Rok	Liczba bezrobotnych na koniec roku - ogółem	w tym			
		Kobiety	Mężczyźni	Długotrwale bezrobotni	Niepelnosprawni
2007	1542	833	709	846	115
2008	1728	858	870	784	100
2009	2392	1018	1374	969	144
2010	2108	971	1137	1067	147
2011	2039	974	1065	1056	140
2012	2297	1061	1236	1117	142
2013	2303	1055	1248	1206	167
2014	1859	846	1013	1058	141
2015	1715	756	869	946	135
2016	1658	717	941	924	123

Źródło: Strona: pup.hajnowka.sisco.info

Z powyższych danych wynika , iż od 2013 r. liczba zarejestrowanych bezrobotnych ma tendencję spadkową. Dynamika spadku liczby bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Hajnówka , rok 2013 –do 2016 wynosi 72,0%. Na koniec 2016 roku stopa bezrobocia w powiecie hajnowskim wyniosła 9,7 % przy średniej województwa podlaskiego za ten sam okres 11,4 % i przy 8,3 % stopie bezrobocia w kraju.

3. Opieka nad rodziną i dzieckiem.

W ostatnich latach rośnie liczba dzieci pozbawionych całkowicie lub częściowo należytej opieki rodzicielskiej. Dysfunkcje rodzin w tym zakresie wynikają głównie z zaburzeń takich jak alkoholizm, przestępczość , demoralizacja rodziców, niewydolność wychowawcza, a także niezaradność życiowa i ubóstwo. Najbardziej cenioną formą opieki na dzieckiem pozbawionym rodziny naturalnej jest , oprócz adopcji, rodzina zastępcza. Jest ona szczególnie ważna z wielu powodów: stanowi bliskie dziecku środowisko, jest optymalna dla rozwoju psychospołecznego dziecka, uczy norm i reguł społecznych, pozwala na nawiązanie prawidłowych więzi emocjonalnych, tak istotnych w dorosłym życiu.

W 2016 roku na terenie powiatu hajnowskiego funkcjonowało 38 rodzin zastępczych, w których przebywało 67 dzieci, w tym 24 rodziny zastępcze spokrewnione, w których przebywało 35 dzieci oraz 9 rodziny zastępcze niezawodowe, w których umieszczono 12 dzieci.

Ponadto na koniec 2016 r. funkcjonowało 3 rodziny zastępcze zawodowe, w których przebywało 10 dzieci oraz 2 rodzinne domy dziecka obejmujące opieką 10 dzieci.

Procesem usamodzielnienia w 2016 roku objęto 31 wychowanków w tym:

- 20 wychowanków z rodzinnej pieczy zastępczej,
- 10 wychowanków opuszczających Dom Dziecka w Białowieży
- 1 wychowanek po opuszczeniu Zakładu Poprawczego.

Po opuszczeniu rodziny zastępczej bądź placówki opiekuńczo – wychowawczej wychowankowie są objęci pomocą Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce. Udzielana jest im pomoc na kontynuowanie nauki, na zagospodarowanie i na usamodzielnienie.

Tabela Nr 3- Liczba rodzin zastępczych w Powiecie Hajnowskim stan na 31.12 .2016 r.

Gmina	Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych	Uwagi
1.Białowieża	2	2	2 rodziny spokrewnione
2.Czeremcha	6	14	3 rodz. zawodowe 2 rodz. niezawodowe 1 rodz. spokrewniona
3.Czyże	0	0	
4 Dubicze Cerkiewne	0	0	
5.Hajnówka gmina	2	2	2 rodziny spokrewnione
6.Hajnówka miasto	24	44	2 rodzinne domy dziecka Rodziny niezawodowe - 8 Rodziny spokrewnione - 14
7.Kleszczele miasto i gmina	1	1	Rodzina spokrewniona
8. Narew	0	0	
9. Narewka	3	4	2 rodziny spokrewnione 1 rodzina niezawodowa
Razem	38	67	

Źródło dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce

4. Niepełnosprawność.

Istnieje trudność metodologiczna w opisywaniu statystycznym zjawiska niepełnosprawności, wynikająca z dualizmu orzecznictwa. Analizując dostępne liczby należy pamiętać o możliwości posiadania przez osobę niepełnosprawną dwóch orzeczeń – nie zawsze równorzędnych, bądź orzeczenia jednego tylko organu – Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności lub ZUS / KRUS/ służb mundurowych.

Poniżej prezentujemy dane pochodzące z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Hajnówce, dotyczące orzecznictwa tej jednostki za rok 2016.

Tabela Nr 4- Liczba wydanych orzeczeń osób powyżej 16 lat za 2016 r. według: rodzaju dysfunkcji, stopni niepełnosprawności.

Symbol dysfunkcji	Stopień znaczny	Stopień umiarkowany	Stopień lekki	Razem wszystkie stopnie niepełnosprawności
O1 -U	2	5	2	9
02 - P	43	45	4	92
03 - L	3	26	28	57
04 - O	4	13	15	32
05 - R	107	304	114	525
06 - E	0	3	0	3
07 - S	97	104	26	227
08 - T	23	17	11	51
09 - M	35	25	2	62
10 - N	107	49	9	165
11- I	13	28	13	54
12 - C	0	3	1	4
Razem	434	622	225	1281

Źródło: dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Hajnówce.

Objaśnienia:

- 01. - U – upośledzenie umysłowe
- 02 - P – choroby psychiczne
- 03 - L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu
- 04 - O – choroby narządu wzroku
- 05 - R – upośledzenia narządu ruchu
- 06 - E – epilepsja
- 07 -S–choroby układu oddechowego i krążenia
- 08 - T - choroby układu oddechowego
- 09 - M - choroby układu pokarmowego
- 10 - N - choroby neurologiczne
- 12 - C – całościowe zaburzenia rozwojowe

Tabela Nr 5- Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności osób do 16 roku życia według rodzaju dysfunkcji , wieku, płci.

Symbol dysfunkcji	Liczba orzeczeń	Wiek 0 – 3 lat	Wiek 4 -7 lat	Wiek 8 -16 lat	Kobieta	Mężczyzna
01-U	4	0	1	3	1	3
02-P	7	1	2	4	3	4
03-L	2	2	0	0	0	2
04-O	13	3	3	7	6	7
05-R	17	5	5	7	7	10

06-E	1	0	0	1	1	0
07-S	13	3	2	8	5	8
08-T	4	0	1	3	2	2
09-M	6	2	2	2	4	2
10-N	10	3	1	6	5	5
11-I	3	1	2	0	2	1
12-C	3	0	1	2	0	3
Razem	83	20	20	43	36	47

Źródło: dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Hajnówce.

5. Problem przemocy domowej

Przemoc w rodzinie jest doświadczeniem traumatycznym i zawsze przynosi szkody osobom w nie uwikłanym. Dzieci są także ofiarami przemocy domowej w sytuacji gdy są świadkami zachowań przemocowych jednego rodzica wobec drugiego. Doświadczenie przemocy ma wpływ na całe życie i podwyższa ryzyko stosowania przemocy wobec innych osób w życiu dorosłym. Doznawanie przemocy w dzieciństwie może przejawiać się różnymi formami niedostosowania społecznego. Mogą pojawić się trudności w nauce, wagarowanie, ucieczki z domu, zachowania agresywne, udział w nieformalnych grupach młodzieżowych, oraz eksperymentowanie ze środkami odurzającymi, dlatego tak ważna jest wrażliwość społeczna na wszystkie przejawy krzywdzenia, a adekwatna reakcja może zapobiec dalszej przemocy.

Ważnym działaniem w kontekście profilaktyki i wzrostu świadomości na temat przyczyn i skutków przemocy domowej jest prowadzenie edukacji osób, które stykają się bezpośrednio z problemem przemocy. Duże znaczenie ma diagnozowanie przemocy i pomoc osobom je doświadczającym.

Tabela Nr 6- Liczba posiedzeń w 2016 r. Zespołów Interdyscyplinarnych z terenu powiatu hajnowskiego

Miasto Hajnówka	Miasto i Gmina Kleszczele	Gmina Hajnówka	Gmina Białowieża	Gmina Dubicze Cerkiew	Gmina Czeremcha	Gmina Czyże	Gmina Narew	Gmina Narewka	Ogółem
5	4	5	10	8	5	4	5	12	58

Liczba posiedzeń Grup Roboczych -2016

Miasto Hajnówka	Miasto i Gmina Kleszczele	Gmina Hajnówka	Gmina Białowieża	Gmina Dubicze Cerkiew	Gmina Czeremcha	Gmina Czyże	Gmina Narew	Gmina Narewka	Ogółem
144	6	0	0	0	10	16	0	0	176

Pierwszym i najważniejszym zadaniem wszystkich instytucji jest ochrona ofiar przemocy. Jest ono realizowane przede wszystkim poprzez procedurę „Niebieskiej Karty”, która jest przejrzystym i spójnym narzędziem do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Procedura „Niebieskiej Karty”, poprzez wypełnienia formularza A, rozpoczynana jest najczęściej podczas pracy w środowisku lub podczas interwencji domowej. Wtedy właśnie rozpoczynają się pierwsze działania na rzecz ustania przemocy w rodzinie.

Zgodnie z procedurą formularz jest niezwłocznie przekazywany do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Poniższa tabela przedstawia ilość i wszczętych procedur w ramach „Niebieskiej Kraty” w roku 2016 przedstawia również ilość

prowadzonych i zakończonych w roku 2016 procedur w ramach „Niebieskiej Karty” przez Zespoły Interdyscyplinarne na terenie powiatu hajnowskiego.

Tabela Nr 7- Procedura „Niebieskich Kart”

2016 r.	Miasto Hajnówka	Miasto i Gmina Kleszczele	Gmina Hajnówka	Gmina Białowieża	Gmina Dubicze Cerkiew.	Gmina Czeremcha	Gmina Czyżew	Gmina Narew	Gmina Narewka	Ogółem
Liczba wszystkich Niebieskich Kart, w tym:	58	6	11	9	8	13	8	16	10	139
Wszczynające	48	4	10	6	8	10	6	14	9	115
Kontynuowane	10	2	1	1	0	3	2	2	1	22
Arkusze C	48	8	10	9	6	10	6	14	10	121
Arkusze D	48	5	7	8	3	9	2	14	8	104
Rodziny objęte procedurą	58	5	11	7	5	9	8	16	10	129
Zakończone	36	3	9	5	1	7	5	8	9	83

Główną zaletą tego narzędzia jest to, że pozwala on na objęcie kompleksową pomocą całej rodziny, w której występuje problem przemocy.

Poniższa tabela przedstawia ilość założonych w roku 2016 procedur w ramach „Niebieskiej Karty” przez poszczególne służby funkcjonujące na terenie powiatu hajnowskiego.

Tabela Nr 8- NK w podziale na służby sporządzające dokument.

2016 r.	Miasto Hajnówka	Miasto i Gmina Kleszczele	Gmina Hajnówka	Gmina Białowieża	Gmina Dubicze Cerkiew.	Gmina Czeremcha	Gmina Czyżew	Gmina Narew	Gmina Narewka	Ogółem
Pomoc społeczna	2	0	0	0	0	0	1	1	0	4
Policja	45	4	11	7	8	9	7	13	10	114
Służba zdrowia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Oświata	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

W ramach współpracy międzyinstytucjonalnej zebrana została grupa 10 osób stosujących przemoc w rodzinie, które w roku 2016 przystąpiły do Programu Oddziaływań Korekcyjno – Edukacyjnych. Uczestnicy Programu to: 2 kobiety i 8 mężczyzn: 2 osoby z nakazem sądowym, 7 osób zostało zgłoszonych przez Zespół Interdyscyplinarny/Grupę Roboczą, i 1 osoba zgłosiła się samodzielnie. Ostatecznie 5 uczestników Programu (w tym jedna kobieta), którzy byli obecni i byli aktywni w ponad 75% liczby sesji uzyskało zaświadczenie o ukończeniu Programu, natomiast 5 osób, którzy brali udział w mniejszej niż 75% liczbie sesji, jednak nie mniej niż 50% liczby sesji bądź byli mało aktywni

uzyskali stosowny dokument poświadczający uczestnictwo w Programie. Nie było osób, które na trwałe przerwały udział w Programie.

Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, ukierunkowane były na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie.

Program miał charakter psycho-edukacyjny i prowadzony był dyrektywnie. Na spotkaniach grupowych osoby prowadzące przedstawiały tematy związane z problemem zaufania, szacunku, wsparcia, partnerstwa i umiejętności negocjacji. Każdemu tematowi poświęcone było kilka sesji.

V. Cele programu oraz kierunki działań

Cele Programu Aktywności Lokalnej zostały skorelowane z dokumentami programowymi wyższego rzędu i z problemami społecznymi wynikającymi z aktualnie obowiązującej Strategii i programów przyjętych przez Radę Powiatu a także z pogłębionej diagnozy poszczególnych problemów społecznych na terenie powiatu. Wśród różnych problemów można wymienić.

Cel główny: realizacja działań na rzecz aktywizacji zawodowej i społecznej oraz rozwiązywanie problemów społeczności lokalnej.

Cele szczegółowe PAL:

1. Podniesienie poziomu aktywności mieszkańców oraz instytucji lokalnych na rzecz samodzielnego rozwiązywania ważnych problemów społecznych, w szczególności problemów dotyczących osoby korzystające ze wsparcia pomocy społecznej.

2. Zapobieganie marginalizacji osób i rodzin poprzez wyrównywanie szans dla grup marginalizowanych, m. in. osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, młodzieży.

3. Prowadzenie działań aktywizujących i integracyjnych adresowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w tym: osób niepełnosprawnych, usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej, osób w sytuacjach kryzysowych oraz osób z ich otoczenia, należących do określonej grupy zawodowej lub społecznej.

4. Realizowanie środowiskowej pracy socjalnej mającej na celu pomoc osobom i rodzinom w środowisku we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych.

5. Wzrost aktywności społeczno zawodowej usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.

6. Podniesienie poziomu umiejętności społeczno zawodowych osób niepełnosprawnych oraz ich otoczenia.

7. Zwiększenie dostępności do specjalistycznej pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawniczej dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji opiekuńczo - wychowawczej, zdrowotnej, społeczno zawodowej.

8. Propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego.

9. Wzmocnienie funkcji opiekuńczo – wychowawczych wśród osób pełniących funkcje opiekunów zastępczych z terenu powiatu hajnowskiego.

10. Wsparcie wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej poprzez zwiększenie ich podstawowych kompetencji osobistych i społecznych oraz wzmocnienie ich samooceny.

11. Aktywna integracja rodzin zastępczych i wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej z terenu powiatu hajnowskiego z osobami bliskimi wychowankom.

12. Objęcie wsparciem dzieci z niepełnosprawnością w wieku przedszkolnym (wczesne wspomaganie rozwoju dziecka).

13. Wyrównywanie szans młodzieży niepełnosprawnej w dostępie do edukacji.
14. Tworzenie dodatkowych form wsparcia młodzieży niepełnosprawnej kończącej edukację szkolną.
15. Zwiększenie oferty wsparcia osób niepełnosprawnych uczestników zajęć Środowiskowego Domu Samopomocy , Domu Pomocy Społecznej , Domu Dziecka i Warsztatu Terapii Zajęciowej w tym po opuszczeniu tych jednostek.
16. Tworzenie warunków wsparcia dla rodzin z osobą niepełnosprawną i opiekunów osób niepełnosprawnych.

VI. Adresaci programu

Program Aktywności Lokalnej adresowany jest do mieszkańców powiatu hajnowskiego , w szczególności do osób , które mają trudności w radzeniu sobie w problemowych sytuacjach życiowych m. in. klientów Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce i innych jednostek budżetowych funkcjonujących na terenie powiatu hajnowskiego w szczególności w obszarze edukacji ,rehabilitacji społecznej i zawodowej, osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W szczególności Program Aktywności Lokalnej kierowany jest do:

- 1) wychowanków pieczy zastępczej lub innych placówek przygotowujących się do usamodzielnienia,
- 2) osób z otoczenia usamodzielniających się wychowanków z różnych form pieczy zastępczej,
- 3) osób niepełnosprawnych o niskiej aktywności społeczno zawodowej, w tym również z zaburzeniami psychicznymi oraz osób z ich toczona, będących uczestnikami zajęć np. Środowiskowego Domu Samopomocy , Warsztatu Terapii Zajęciowej , Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego itp.
- 4) osoby uwiękane w przemoc domową,
- 5) osoby długotrwale bezrobotne,
- 6) osoby nieaktywne zawodowo z uwagi nad opieką nad osobami zależnymi lub z innych powodów,
- 7) osoby z problemami w sprawach opiekuńczo wychowawczych lub dotyczących rodziny w kryzysie , zwłaszcza rodziny niepełnej lub wielodzietnej,
- 8) młodzież w wieku od 15 do 25 roku życia , pochodząca ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz młodzież niepełnosprawna w wieku szkolnym.

VII. Metody realizacji programu

- 1) **Środowiskowa praca socjalna** w ramach PAL jest działaniem realizowanym przez pracownika socjalnego , koordynatora lub inną osobę, mającym na celu pomoc osobom i rodzinom w środowisku we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzeniu warunków sprzyjających temu celowi.
- 2) **Działania o charakterze środowiskowym** to inicjatywy integracyjne obejmujące przykładowo.
  1. Przygotowanie i wsparcie działań indywidualnych oraz programów środowiskowych, np. spotkania z grupami docelowymi.
  2. Edukację społeczną i obywatelską.
  3. Organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach w szczególności o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym czy turystycznym.
  4. Inne działania o charakterze integracyjnym.
- 3) **Instrumenty aktywnej integracji.**

W ramach realizacji PAL można stosować i finansować zestaw instrumentów o charakterze aktywizacyjnym, mającym doprowadzić do przywrócenia osób wykluczonych na rynek pracy oraz do integracji ze społeczeństwem poprzez przywrócenie im zdolności lub możliwości zatrudnienia ,

uzyskania wsparcia dochodowego oraz do wyeliminowanie przeszkód napotykanym przez osoby i rodziny w procesie dostępu do praw i usług społecznych, a przez to wspierających ich powrót do zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Zestaw ten nazywa się zbiorczo – instrumentami aktywnej integracji. Instrumenty aktywnej integracji podzielone są na cztery grupy:

1. Instrumenty aktywizacji zawodowej.
  2. Instrumenty aktywizacji edukacyjnej.
  3. Instrumenty aktywizacji zdrowotnej.
  4. Instrumenty aktywizacji społecznej
- 4) **Działania o charakterze integracyjnym** oraz działania wynikające z ustaw:
- o pomocy społecznej,
  - o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
  - o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
  - o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

VIII. Czas trwania programu i harmonogram realizacji zadań .

Program aktywności Lokalnej będzie realizowany w latach 2017 – 2022 według możliwości (przy uwzględnieniu) organizacyjno – kadrowych i dostępności środków UE i innych źródeł finansowania.

Działania planowane w ramach programu:

1. Analiza i diagnoza społecznych potrzeb mieszkańców powiatu hajnowskiego.
2. Przygotowanie szczegółowych projektów PAL adekwatnie do zdiagnozowanych potrzeb.
3. Pozyskanie środków na realizację projektu.
4. Rekrutacja uczestników projektu.
5. Indywidualna diagnoza potrzeb uczestników.
6. Realizacja instrumentów aktywnej integracji.
7. Realizacja działań o charakterze środowiskowym.
8. Podsumowanie i rozliczenie projektu.

IX. Realizatorzy Programu Aktywności Lokalnej i jednostki współpracujące

Realizatorem Programu Aktywności Lokalnej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce. Partnerami programu mogą być między innymi :

- Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu powiatu,
- Powiatowy Urząd Pracy w Hajnówce,
- inne jednostki działające w obszarze oświaty i spraw społecznych
- organizacje pozarządowe i organizacje kościołów i związków wyznaniowych,
- inne uprawnione podmioty (w zależności od zebranej grupy beneficjentów projektu).

X. Monitoring i ewaluacja

Monitoring i ewaluacja Programu będą prowadzone na bieżąco w trakcie realizacji poszczególnych projektów na podstawie ustalonych wskaźników. Prowadzona będzie obserwacja zmian ilościowych i jakościowych, jakie pojawią się podczas realizacji działań w poszczególnych

projektach. W przypadku stwierdzenia rozbieżności między założeniami a rezultatami na bieżąco będą dokonywane zmiany w przyjętych założeniach lub metodach pracy. Sprawozdanie z realizacji projektów realizowanych w ramach programu aktywności lokalnej, będą przedstawiane w corocznym sprawozdaniu Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce.

XI. Finansowanie programu

Do podstawowych źródeł finansowania działań podejmowanych w ramach PAL należy zaliczyć:

- środki Europejskiego Funduszu Spieczonego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- dotacji z budżetu państwa w ramach dofinansowania realizacji zadań własnych,
- dotacji z budżetu państwa w ramach finansowania realizacji zadań zleconych,
- Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- środki budżetu powiatu (w tym z budżetów jednostek organizacyjnych powiatu),
- środków pozyskanych przez organizacje pozarządowe,
- z innych programów i grantów.

XII. Podsumowanie

Zadaniem Programu Aktywności Lokalnej jest wyeliminowanie czynników prowadzących do wykluczenia społecznego, aktywizacji społecznej oraz rozwiązywanie problemów konkretnej grupy społecznej tj. środowiska rodzin zastępczych, wychowanków pieczy zastępczej i ich rodziców biologicznych, uczestników WTZ , ŚDS , osób niepełnosprawnych.

Program daje możliwość stworzenia ofert działań skierowanych do wytypowanych beneficjentów, która jest nie możliwa do realizacji jedynie ze środków powiatu.